

POSTANOWIENIE

Dnia 14 kwietnia 2014 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie II Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Bogdan Wolski

po rozpoznaniu w dniu 14 kwietnia 2014 r. w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa

H K

przeciwko

R K

o rozwód

w przedmiocie wniosku kuratora o przyznanie wynagrodzenia

postanawia:

przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu następujące pytania prawne, czy:

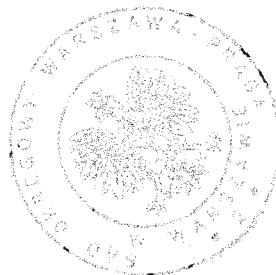
1. art. 9 pkt. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
2. art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. Nr 146 z 2009 r., poz. 1188 ze zm.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
3. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb

Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461) jest zgodne z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

4. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. z 2013 r. poz. 1476) jest zgodne z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

a ewentualnie – na wypadek stwierdzenia braku formalnych podstaw do udzielenia odpowiedzi na to pytania prawne zawarte w pkt. 3 i 4 postanowienia – czy:

5. § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
6. § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. z 2013 r. poz. 1476) jest zgodny z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?

Sygn. akt

UZASADNIENIE

I. Stan faktyczny sprawy.

1. H K wytoczyła powództwo przeciwko R
K o rozwód.

2. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie postanowieniem z dnia marca 2012 r. ustanowił kuratora procesowego dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego.

3. Na rozprawie w dniu czerwca 2012 r. kurator reprezentujący pozwanego wniósł o przyznanie na jego rzecz wynagrodzenia.

II. Zagadnienie konstytucyjne.

1. W aktualnym stanie prawnym przyznanie wynagrodzenia na rzecz ustanowionego przez sąd kuratora procesowego następuje między innymi w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz. U. z 2013 r. poz. 1476, dalej: rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia kuratorów). Oznacza to, z uwagi na odesłanie zastosowane w § 1 ust. 1 tego rozporządzenia, iż pytanie prawne dotyczące hierarchicznej zgodności norm dopuszczalne jest nie tylko w odniesieniu do rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia kuratorów, ale także rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461, dalej: rozporządzenie w sprawie opłat za

czynności adwokackie). W konsekwencji zachodzą także podstawy do zakwestionowania zgodności z Konstytucją przepisów delegacyjnych stanowiących podstawę do wydania wymienionych rozporządzeń, a więc art. 9 pkt. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm., dalej: ustawa o kosztach sądowych) i art. 16 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. Nr 146 z 2009 r., poz. 1188 ze zm., dalej: ustawa Prawo o adwokaturze).

2. Przepisy art. 16 ust. 2 i 3 ustawy Prawo o adwokaturze i art. 9 pkt. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, są niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

2.1. Artykuł. 16 ust. 2 i 3 ustawy Prawo o adwokaturze stanowi:

Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej i Krajowej Rady Radców Prawnych, określi, w drodze rozporządzenia, wysokość opłat za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości, stanowiących podstawę do zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego i kosztów adwokackich, mając na względzie, że ustalenie opłaty wyższej niż stawka minimalna, o której mowa w ust. 3, lecz nieprzekraczającej sześciokrotności tej stawki, może być uzasadnione rodzajem i zawilocią sprawy oraz niezbędnym nakładem pracy adwokata.

Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej i Krajowej Rady Radców Prawnych, określi, w drodze rozporządzenia, stawki minimalne za czynności adwokackie, o których mowa w ust. 1, mając na względzie rodzaj i zawilocią sprawy oraz wymagany nakład pracy adwokata.

2.2. Sąd stwierdza, że wytyczne dotyczące określenia wysokości stawek minimalnych zawarte w obowiązującym przepisie, nie spełniają warunku szczególności wymaganego art. 92 ust. 1 Konstytucji. Wytyczne ujęte w art. 16 ust. 3 ustawy Prawo o adwokaturze nakładają obowiązek uwzględnienia rodzaju i złożoności sprawy oraz wymaganego nakładu pracy adwokata. Wymienione pojęcia mają charakter wyjątkowo ogólnikowy, a usunięcie którejkolwiek z wytycznych nie wprowadziłoby w istocie jakiegokolwiek merytorycznej, istotnej zmiany. Można bowiem stwierdzić, iż tak określone wytyczne mogłyby się w istocie sprowadzać do konieczności uwzględnienia rodzaju sprawy, gdyż złożoność sprawy jest konsekwencją rodzaju sprawy, a od rodzaju sprawy uzależniony jest także wymagany nakład pracy. Można byłoby zamiennie pozostawić wyłącznie potrzebę wzięcia pod uwagę złożoności sprawy, gdyż ta niewątpliwie wypływa z rodzaju sprawy i wiąże się z odpowiednim nakładem pracy adwokata. W końcu wytyczne mogłyby nakładać obowiązek uwzględnienia wymaganego nakładu pracy pełnomocnika, bo ten bez wątpienia jest konsekwencją rodzaju i złożoności sprawy. Ustawodawca użył zatem trzech wytycznych, przy czym wyklądania każdej z nich nie wprowadza żadnych dodatkowych, weryfikowalnych warunków. Jakakolwiek dowolna zmiana obowiązujących stawek, w tym stawki znajdującej zastosowanie w przedmiotowej sprawie, nie doprowadzi do sprzeczności tego rodzaju stawki, normy określającej tę stawkę, z obowiązującymi wytycznymi. Przykładowo zatem zastąpienie kwoty 360 złotych ujętej w § 7 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie kwotą 36 złotych

lub 3600 złotych, czy też 36.000 złotych, nie skutkuje sprzecznością którejkolwiek z tych stawek wynagrodzenia z aktualnie obowiązującymi wytycznymi. Jeżeli zatem hipotetyczne 10.000. zwiększenie lub zmniejszenie stawki wynagrodzenia, a więc o 1.000.000%, nie doprowadza do sprzeczności każdej z granicznych (skrajnych) stawek z obowiązującymi wytycznymi, to niewątpliwie taki wynik przeprowadzonego testu potwierdza ogólnikowy charakter wytycznych. Oznacza to, iż Minister Sprawiedliwości nie korzystał przy wydaniu rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie z marginesu swobody legislacyjnej, który powinien towarzyszyć stanowieniu aktów prawa wykonawczego, ale z pełnej normatywnej dowolności, co nie znajduje oparcia w obowiązującej Konstytucji.

2.3. Potwierdzenie zarzutu dotyczącego niezgodności z art. 92 ust. 1 Konstytucji delegacji odnoszącej się do stawek minimalnych skutkuje, z uwagi na istniejące powiązanie, niezgodnością z Konstytucją także przepisu upoważniającego dotyczącego bezpośrednio kosztów zastępstwa przed organami wymiaru sprawiedliwości, a więc upoważnienia ujętego w art. 16 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze. Niezależnie od tego dostrzec należy, iż także w tym przepisie powtórzone zostały te same ogólnikowe wytyczne zastosowane do stawek minimalnych. Z tych też powodów niezgodność art. 16 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze wynika nie tylko z wadliwości upoważnienia zawartego w art. 16 ust. 3 ustawy Prawo o adwokaturze, ale także bezpośrednio brzmienia tego upoważnienia.

2.4. Artykuł 9 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych, stanowi:

Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia: wysokość wynagrodzenia i zwrot wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w danej sprawie, mając na względzie rodzaj sprawy, stopień jej zawikłaności i nakład pracy kuratorów.

2.5. Z uwagi na zbieżność wytycznych ujętych w art. 9 pkt. 3 ustawy o kosztach sądowych z wytycznymi zawartymi w art. 16 ust. 2 i 3 ustawy Prawo o adwokaturze, uznać należy, iż także w odniesieniu do wytycznych zawartych w przepisie ustawy o kosztach sądowych, staną się zasadne zarzuty sformułowane w pkt. 2.2. uzasadnienia.

3. Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie i rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia kuratorów, są niezgodne z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

3.1. Niezgodność rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie z art. 92 ust. 1 Konstytucji wynika z faktu wydania tego aktu na podstawie blankietowego upoważnienia, a ściśle na podstawie wytycznych nie spełniających konstytucyjnych kryteriów. Nadto rozporządzenie uchybia art. 2 Konstytucji, co wynika nie tylko z wagi naruszenia dyspozycji art. 92 ust. 1 Konstytucji, ale także uchybienia zasadom dotyczącym należytego stanowienia prawa. Minister Sprawiedliwości uchybił bowiem § 119 Zasad techniki prawodawczej i nie zachował przy tym spójności między tytułami poszczególnych rozdziałów i przedmiotem zawartej w nich regulacji. Stąd nie można z całą pewnością stwierdzić, których zakresów (upoważnień) dotyczą poszczególne przepisy.

3.2. Rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia kuratora jest niezgodne

z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji, skoro zawarto w nim odesłanie do przepisów rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie, a rozporządzenie to i przepisy delegacyjne stanowiące podstawę do jego wydania, uchybiają art. 2 lub art. 92 ust. 1 Konstytucji. Wadliwość ta została pogłębiona przez blankietowość upoważnienia stanowiącego bezpośrednią podstawę do wydania rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia kuratorów, to jest upoważnienia ujętego w art. 9 pkt. 3 ustawy o kosztach sądowych. Nadto rozporządzenie wydane na podstawie tego przepisu nie wykonuje delegacji, skoro nie zawiera oczekiwanej przez ustawodawcę wysokości wynagrodzenia w poszczególnych sprawach. Nie ulega wątpliwości, iż ustawodawca zakładał potrzebę ustalenia stawek wynagrodzenia kuratorów w rozporządzeniu wykonawczym bez posłużenia się techniką legislacyjną wykorzystaną w § 1 ust. 1 rozporządzenia, gdyż w przeciwnym wypadku tego rodzaju odesłanie zostałoby niewątpliwie zawarte bezpośrednio w ustawie o kosztach sądowych. Ustawa ta zawiera szereg przepisów szczegółowych dotyczących podobnych materii i uznanie przez ustawodawcę za wystarczające i właściwe posłużenie się odesłaniem wykorzystanym ostatecznie przez Ministra Sprawiedliwości znalazłoby swój wyraz w przepisach ustawy, zapewne w Tytule III. Dziale 2. ustawy.

3.3. Rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia kuratorów przewiduje, iż wynagrodzenie nie może przekraczać stawki minimalnego wynagrodzenie adwokata. Oznacza to, odnosząc tę regulację do przedmiotowej sprawy, iż wynagrodzenie kuratora w sprawie o rozwód nie może przekraczać kwoty 360 zł. Rozporządzenie nie określa zatem stawki wynagrodzenia, ale jedynie zakresy w ramach których to sąd ustali wysokość wynagrodzenia.

Rozporządzenie nie określa przy tym dolnej stawki wynagrodzenia, co oznacza, iż wynagrodzenie może być ustalone na gruncie obowiązującego prawa w dowolnej wysokości w zakresie od 1 zł do 360 zł. Taki sposób ustalenia wysokości wynagrodzenia kuratora, oznacza w istocie nieustalenie tego wynagrodzenia. Wprowadzenie do obrotu prawnego rozwiązania, które nie gwarantuje jakiegokolwiek pewności co do wysokości wynagrodzenia możliwego do uzyskania przez kuratora, niewątpliwie nie jest wyrazem należytego stanowienia prawa.

4. Pytania sformułowane w pkt. 4 - 5 postanowienia mają charakter pytań ewentualnych, które staną się aktualne w sytuacji odstąpienia przez Trybunał Konstytucyjny od poglądu prawnego zawartego w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 maja 2002 r., (P 1/01), a więc stanowiska co do skuteczności (dopuszczalności) wystąpienia przez sąd pytający z pytaniem prawnym dotyczącym rozporządzenia wykonawczego, a nie wyłącznie poszczególnych przepisów w nim zawartych.

4.1. Zakładając zatem możliwość odstąpienia przez Trybunał Konstytucyjny od przywołanego poglądu prawnego Sąd zarzuca nadto, iż § 7 ust. 1 pkt 1, rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji, gdyż wydanie tego przepisu nastąpiło w oparciu o blankietowe upoważnienia, co zostało umówione w pkt. 2.uzasadnienia.

4.2. Niezgodność § 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia kuratorów z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji wynika z okoliczności przedstawionych w pkt. 3 uzasadnienia.

5. Przepisy rozporządzeń wymienionych w pkt. 2 postanowienia

znajdą zastosowanie w przedmiotowej, co czyni dopuszczalnym wystąpienie z pytaniem prawnym dotyczącym zarówno obowiązujących przepisów upoważniających, jak i rozporządzeń wydanych na ich podstawie lub przepisów zawartych w tych rozporządzeniach.

6. Przedstawiając uzasadnienie pytanie prawnego zwrócić nadto należy na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego zawarte w pkt. III.2.1. uzasadnienia postanowienia z dnia 14 stycznia 2014 r. (P 12/12). Trybunał Konstytucyjny przedstawił bowiem stanowisko co do niedopuszczalności wystąpienia z pytaniem prawnym dotyczącym przepisów odnoszących się do wynagrodzenia kuratora w sytuacji, gdy sąd nie orzekł o tym wynagrodzeniu w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, a kurator nie wystąpił o uzupełnienie wyroku. Stanowisko to nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach.

6.1. Wyjaśniając poruszone zagadnienie stronom postępowania, a przede wszystkim Trybunałowi Konstytucyjnemu, Sąd pytający na wstępie zauważa, iż ocena zasadności wniosku kuratora co do przyznania wynagrodzenia podlega kognicji sądu prowadzącego postępowanie, a nie Trybunału Konstytucyjnego, którego domeną jest kontrola hierarchicznej zgodności norm. Zatem zastosowanie przepisów pozostających w związku z daną sprawą, w tym przepisów prawa, które nie są przedmiotem oceny w postępowaniu zainicjowanym pytaniem prawnym, należy jedynie do właściwego sądu. Stąd ostateczne ustalenie czy wniosek kuratora złożony w przedmiotowej sprawie podlega uwzględnieniu, czy też oddaleniu, i w oparciu o jakie przesłanki, należy do Sądu pytającego, a nie Trybunału Konstytucyjnego. Niezależnie od tego dodać należy,

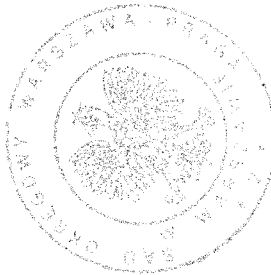
iż zgodnie stanowiska zaprezentowane przez Ministra Sprawiedliwości i Sejm w sprawie P 12/12 co do konieczności umorzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach, w których pytanie prawne nie zostało poprzedzone wnioskiem kuratora o uzupełnienie wyroku, nie znajdują jakiegokolwiek oparcia w obowiązującym prawie. Nie wynika to tylko z przyczyn, które zostały przedstawione powyżej, ale także pominięcia przez strony postępowania zagadnienia zakresu rozstrzygnięć, które zawarte są w orzeczeniu kończącym postępowanie sądowe. Otóż wystąpienie przez kuratora z wnioskiem o przyznanie wynagrodzenia nie oznacza, iż rozstrzygnięcie co tego wniosku powinno być, czy też może być, zawarte w wyroku (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 1970, II CZ 32/90; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2010 r., II PZ 37/10). Odpowiednio, wystąpienie przez ustanowionego biegłego z wnioskiem o przyznanie wynagrodzenia za sporządzenia opinii, nie oznacza, iż rozstrzygnięcie co do tego wniosku może być zawarte w orzeczeniu kończącym postępowanie. Jeżeli zatem kurator wystąpił z wnioskiem o przyznanie wynagrodzenia, to oznacza, iż sąd obowiązany jest wydać postanowienie odnoszące się do tego wniosku, ale całkowicie błędne jest oczekiwanie, aby rozstrzygnięcie co do tego wniosku zostało zawarte w wyroku, a w konsekwencji nieuzasadnione jest doszukiwanie się potrzeby wystąpienia przez kuratora, po wydaniu wyroku, z wnioskiem o uzupełnienie tego orzeczenia. Na koniec rozważań dotyczących tej kwestii dodać należy, w celu wykluczenia ewentualnych dalszych wątpliwości, a przede wszystkim prezentowania stanowisk, które nie znajdują żadnego oparcia w przepisach obowiązującego prawa, iż w sytuacji, gdyby kurator wystąpił o uzupełnienie

wyroku, to taki wniosek powinien podlegać oczywiście oddaleniu, co nie oznacza, iż sąd nie jest obowiązany odnieść się do wniosku kuratora złożonego przed ogłoszeniem wyroku, skoro wniosek taki nie został nadal rozpoznany.

7. Sądowi pytającemu znany urzędowo jest fakt, iż pytanie prawne dotyczące przepisów wyszczególnionych w sentencji postanowienia, nie jest jedynym pytaniem prawnym skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego odnoszącym się do tych przepisów. Uwzględniając zatem możliwość połączenia spraw dotyczących tych pytań prawnych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia, Sąd pytający występuje o wydanie w tym przedmiocie stosownych postanowień przez wyznaczony skład orzekający Trybunału Konstytucyjnego, a więc organ orzekający określony w art. 219 ustawy Kodeks postępowania cywilnego. Trybunał Konstytucyjny w składzie wyznaczonym do rozpoznania i rozstrzygnięcia danej sprawy jest bowiem wyłącznie uprawniony do podjęcia decyzji co do połączenia spraw w celu łącznego ich rozpatrzenia. Przedstawiając ten wniosek Sąd dostrzega jednocześnie, iż w § 27 Uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego, zawarte zostało uprawnienie dla Prezesa Trybunału Konstytucyjnego do wydania zarządzenia w przedmiocie łącznego rozpatrzenia spraw. Niewątpliwie jednak między innymi ten przepis Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego został ustanowiony poza zakresem upoważnienia określonego w art. 40 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, co oznacza, iż przepis ten uchybia art. 93 Konstytucji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2012 r., U 3/11). Wobec tego wydanie przez

Prezesa Trybunału Konstytucyjnego zarządzenia o połączeniu spraw do wspólnego rozpatrzenia oznaczałoby podjęcie decyzji w tym przedmiocie nie tylko w niewłaściwej formie, ale przede wszystkim przez organ nieumocowany do tego przepisami ustawy Kodeks postępowania cywilnego.

8. Wypełniając obowiązek określony w art. 32 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w zw. z art. 126 § 1 pkt 1 k.p.c., Sąd pytający występuje o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z udziałem Sejmu, Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego.

Na oryginalne właściwe podpisy
Za zgodą i zgodę
Sekretarz Sadu
Kowalik